

TUTKINTA JA RISKIEN ARVIOINTI

RAN MANUAL RESPONSES TO RETURNEES 2017

Terrorististen vierastaistelijoiden palaaminen kotimaahansa

Neljä vaadittua ennakkotoimea, kun vierastaistelija palaa kotimaahansa:

- 1) Palaaja tulee tunnistaa ja häntä tulee kuulustella matkaansa, toimintaansa ja palaamiseensa sekä terroristiseen organisaatioonsa liittyen
- 2) Riskien arvioinnin kautta tulee arvioida, kuinka suuren uhan palaaja kohdistaa yhteiskuntaan
- 3) Kansallinen taso: kansallisen yhteyspisteen tai työryhmän tulisi aloittaa interventioiden suunnittelu ja valmistelu moniammatillisessa toimintaympäristössä, jotta yksilöön liittyviä riskejä voitaisiin minimoida, kun yksilö palaa yhteiskuntaan. Tämän henkilön tulisi myös olla yhteydessä paikalliseen moniammatilliseen yhteistyötiimiin
- 4) Paikallisen moniammatillisen yhteistyötiimin tulisi alkaa valmistella koordinoitua ja palaavan henkilön yksilölliseen tilanteeseen ja riskeihin räätälöityä lähestymistapaa (26)

LÄHDÖN JÄLKEEN/VÄLITÖN VALMISTAUTUMINEN PALAAMISEEN

Tapauksissa, joissa yksilöt ovat onnistuneet liittymään terroristisiin ryhmiin ulkomaille, poliisin on tärkeää aloittaa heihin liittyvä työskentely jo ennen kuin he palaavat takaisin. Tähän on olemassa kolme pääsyytä:

- 1) On huomattava riski sille, että yksilön sisarukset tai ikätoverit ovat ulkomaille värväyksen kohteena. Ketjuvärväminen onkin poliisin suuri huolenaihe
- 2) Tapauksissa, joissa perheet eivät ole olleet tietoisia perheenjäsenensä lähdöstä, tarvitsevat perheet huomattavaa neuvontaa ja tukea luotettavan suhteen rakentamiseksi muiden sukulaisten ja vierastaistelijalle läheisten ihmisten kanssa, jotta palaavan vierastaistelijan uudelleen integroitumista ja sosialisoitumista voidaan auttaa mahdollisimman paljon
- 3) Yhteyden luominen perheeseen voi tarjota arvokasta tietoa perheen dynamiikasta ja kontekstista. Yhteyden luomisen avulla voidaan myös mahdollisesta kerätä tietoa vierastaistelijan ympäristöstä. Useimmat palaavista vierastaistelijoista palaavat tuttuihin ympäristöihin. Suhteen luominen palavaan yksilön lähiympäristöihin ja tiedon kerääminen muista alttiista yksilöistä, joihin palaaja voi vaikuttaa, on arvokasta (28)

PALAAJIEN SIIRTYMÄ JA KOTIIN SAAPUMINEN

Eurooppaan takaisin pyrkivät vierastaistelijat kohtaavat useita käytännön ongelmia. Matkustaminen Syyriasta Turkkiin tai Libyaan ja sieltä Italiaan on vaikeaa ja vaarallista. Liittyessään Daeshiin värväytyen tulee luovuttaa passinsa organisaatiolle turvallisuussyistä. Passit joko tuhoetaan tai annetaan ihmiskauppialle terroristisiin tai muihin laittomiin tarkoituksiin.

Osa vierastaistelijoista onnistuu palaamaan Eurooppaan turvallisuusviranomaisten huomaamatta. Useimmiten vierastaistelijat ja heidän perheensä ottavat yhteyttä lähetystöön tai konsulaattiin saadakseen uuden passin. Jotkut kansalliset viranomaiset saattavat tutkinnan ja kuulustelun jälkeen ottaa yhteyttä ulkomaalaisiin lähetystöihin tai konsulaatteihin ja luovuttaa palaajat. Tämän avulla turvallisuuspalvelut ja poliisi saavat tiedon ja hälytyksen palaavista vierastaistelijoista jo kauan ennen kuin nämä palaavat kotimaahansa. Haasteina ovat kuitenkin:

- Tunnistaa palaajat
- Kuinka toimia niiden lasten kanssa, jotka eivät ole minkään valtion kansalaisia tai jotka eivät pysty todistamaan henkilöllisyyttään
- Kuinka palaavat vierastaistelijat ja heidän perheensä käytännössä siirretään kotimaahansa – tarvitaanko aseistettua saattoa tai muita turvallisuusjärjestelyitä?
- Miten ja milloin alaikäisiä tulisi haastatella

- Missä tapauksissa ja milloin informoida perhettä (28)

Riskien arviointityökalut väkivaltaiseen ekstremismiin

Vain harvojen olemassa olevien väkivaltaisen ekstremismin riskien arviointityökalujen tehokkuutta on testattu tai varmistettu. Useat hallinnot käyttävät väkivaltaan liittyvien riskien arviointityökaluja vankilaolosuhteissa niin terroristeihin kuin ekstremistisiin rikollisiin sekä diagnosoivana instrumenttina, jonka avulla voidaan tunnistaa radikalisoituneiden yksilöiden riskit ja tarpeet. Riskien arviointityökalut perustuvat laajasta terrorismiin liittyvästä kirjallisuudesta kerättyihin todisteisiin ja näyttöihin. On olemassa kolme perusmallia riskien arviointiin:

- 1) Ammatilaisen oma arvio ja ennuste riskeistä, joka perustuu yksinomaan ammattilaiseen kokemukseen ja tietämykseen yksilöiden arvioinnista
- 2) Työkalut, jotka perustuvat riski-indikaattorien tarkistuslistoihin. Käytetään kaavaa, jonka tuloksena saadaan kokonaisvaltainen riskiennuste (esim. korkea, keskitasoinen tai matala riski)
- 3) Strukturoitu ammatilaisen arvio (structured professional judgement SPJ), joka yhdistää edellä mainitut lähestymistavat. SPJ ohjaa prosessia systemaattisesti, tunnistaa riskit ja arvioi yksilöllistä kontekstia (29)

Nämä mallit ohjaavat moniammatillista prosessia, luovat jaettua ymmärrystä hallinnollisten toimijoiden keskuuteen sekä tuottavat hyödyllisiä riski-indikaattoreita mahdollisesta tulevaisuudessa tapahtuvasta väkivallasta. Riskien arvioinnin suorittavat yleensä koulutetut ammatilliset poliisin tai sosiaalityön parista. Kaikkien riskien arviointityökalujen käyttö ei vaadi virallista koulutusta. Riskien arviointityökaluja käytetään usein ohjaamaan prosessia sekä yhdessä muun informaation kanssa, joka on saatu haastatteleamalla palaajaa ja tämän perhettä. Mitä tahansa riskien arviointityökalua käytettäessä on kuitenkin muistettava, että lopullisen arvion tulee tulla monelta eri ammatilaiselta ja monet eri näkökulmat huomioiden. Riskien arviointityökalujen tulisi siis olla yksi osa monimene- telmällistä arviointistrategiaa. Arviointityökalujen käyttö tulisi yhdistää poliisien suorittamiin haastatteluihin sekä muihin relevantteihin lähteisiin, joiden avulla voidaan luoda kokonaisvaltaisempi kuva yksilöstä ja häneen liittyvistä mahdollisista riskeistä (29).

Yleiskatsaus riskien arviointityökaluista

Extremism Risk Guidelines ERG22+

ERG22+ on Britannian hallituksen tekemien radikalisoitumisprosessia koskevien tutkimusten tulos, joka on otettu käyttöön arviointityökaluna vuonna 2011. Sen pohjana on 22 ensisijaista radikalisoitumiseen liittyvää tekijää ja se muodostaa Britanniassa CVA:n (Channel Vulnerability Assessment) raamit. Jokaista indikaattoria painotetaan arvioinnissa saman verran. ERG22+ ilmentää, että mahdollisia tekijöitä voi olla enemmän kuin sen tunnistamat 22 tekijää. Nämä tekijät jaetaan kolmeen alueeseen: sitoutumiseen, aikomukseen ja pystyvyyteen (89).

VERA-2

VERA-2 riskien arviointi kehittää erityisiä indikaattoreita, jotka yhdistävät yksilön uskomukset ja asenteet tukea jotakin ideologiaa; historiallisen taustan ja tapahtumat, jotka muovaavat yksilön ideoita ja uskomuksia; sitoutuneisuuden ja motivaationaaliset tekijät sekä yksilön pystyvyyden suunnitella ja toteuttaa väkivaltaisen, ekstremistinen hyökkäys. Näitä elementtejä arvioidaan suhteessa suojaaviin tekijöihin, jotka lieventävät riskikäyttäytymistä (89).

TRAP-18

TRAP-18 on riskien arvioinnin mittari, joka yhdistää lähinnä olevan varoittavan käytöksen (kuten polku, identifioituminen, pakkomielteet, uudenlainen aggressio) sekä kymmenen pidemmän aikavälin, kaukaisempaa piirrettä (kuten henkilökohtainen vääryys, ideologinen muovautuminen ja psykopatologia). TRAP-18 on tutkiva työkalu, joka keskittyy erityisesti yksittäisten toimijoiden terrorismiin (89).

HCR-20 – Assessing risk of violence

Monet arvioijat käyttävät oman arviointikyönsä lisäksi arvioinnissa apuna HCR-20:ta. HCR-20:ta pidetään arvokkaana tarkistuspisteenä myöhemmin tapahtuvalle vaikutuksien ja tekijöiden paikantamiselle sekä tapauksen muodostamiselle. HCR-20 sisältää persoonallisuuteen, sosiaaliseen kognitioon ja päätöksen tekemiseen liittyviä teorioita. HCR-20 perustuu laajamittaiseen kirjallisuuteen eri tekijöistä, jotka johtavat väkivaltaan. HCR-20:n nimi tulee kolmesta asteikosta: historiallinen, kliininen (tämä hetki) & riskien hallinta (tulevaisuus) sekä 20 tekijästä, joita se mittaa. Jokainen riskitekijä arvioidaan kolmen tason avulla (matala, keskinkertainen, korkea) (89).

IR46

IR46 on hollantilainen malli moniammatilliseen riskien arviointiin. Se perustuu neljään vaiheeseen ja Moghaddamin teoriaan ”terrorismin portaat”. IR46 on jaettu kahteen kolumniin: ideologioihin (aikomukset) ja sosiaaliseen kontekstiin (pystyvyys). Kaiken kaikkiaan tämä malli tarjoaa 46 indikaattoria, jotka muodostavat pohjan moniammatilliseen riskien arviointiin. Jokainen indikaattori arvioidaan moniammatillisesti, strukturoidusti ja ammatillisen arviointikyönsä mukaan (89).

RAN CoE Returnee 45

Perustuen edellä mainittujen riskien arviointityökaluihin liittyvään kokemukseen, RAN on kehittänyt riskejä tutkivan työkalun, joka sopii erityisesti palaajien arviointiin. RAN CoE Returnee 45 on riskejä tutkiva työkalu, jota käytetään terroristisiin, palaaviin vierastaistelijoihin. Työkalu auttaa mahdollisten interventoiden operationaalisessa suunnittelussa sekä vähentää väkivallan uhkaa. Työkalu asettaa raamit yksilön motivaation, sitoutuneisuuden tason ja muiden riskitekijöiden yleiseen tutkimiseen yksilön koko prosessin ajalle – konfliktialueelle lähtemisestä sieltä palaamiseen.

Isoin syy RAN CoE Returnee 45 kehittämiseen oli, etteivät olemassa olevat riskien arviointityökalut sopineet täysin terrorististen, palaavien vierastaistelijoiden arviointiin. Sen sijaan nämä aiemmat riskien arviointityökalut keskittyvät enemmänkin riskein arviointiin vankiloissa (VERA), moniammatilliseen arviointiin (ERG22) tai yksittäisiin toimijoihin (TRAP-18). RAN CoE Returnee 45-työkalussa on jotain samoja piirteitä muiden työkalujen kanssa ja se perustuu vahvaan tutkimuspohjaan. Työkalu kuitenkin ottaa huomioon erityisesti palaaville terroristisille vierastaistelijoiden ominaiset riskikäyttäytymisen muodot, joihin aiemmat työkalut eivät ole niinkään keskittyneet.

RAN CoE Returnee 45 tarjoaa mallin, jonka avulla voidaan organisoida palaajan liittyvä data siten, että tietyt painopistealueet voidaan tunnistaa interventioita suunniteltaessa. Työkalu toimii tarkistuslistana, jonka avulla interventiota tekevä ammattilainen saa nopean yleiskuvan yksilön riskitasoista, jonka myötä tunnistettuja riskejä voidaan tutkia paremmin. Kuten kaikkien riskien arviointityökalujen kanssa, on tärkeää ottaa huomioon, että RAN CoE Returnee 45 on vain yksi työkalu koko prosessissa. Tämän työkalun lisäksi tarvitaan monien eri toimijoiden vahvistamaa tietoa monista eri informaatiolähteistä, kuten poliisien haastatteluja. Riskien tutkimiseen käytettävät työkalut eivät ole ennustavia työkaluja, mutta niiden avulla voidaan tunnistaa ja merkitä ne riskikäyttäytymisen muodot, jotka vaativat myöhempiä ja tarkempaa arviointia relevanttien ammattilaisten toimesta.

Jokainen osio koostuu riskien arviointijärjestelmästä, joka ilmaisee ne riskikäyttäytymisen muodot, jotka vaativat tarkempaa huomiota. Arvioija analysoi miksi yksilö on saanut korkeat, keskimääräiset tai matalat pisteet sekä identifioi ne alueet, jotka vaativat myöhempää tutkimusta. Työkalu toimii keskustelun pohjana moniammatillisessa yhteistyössä, jossa päätetään riskejä lieventävistä toimista sekä mahdollisista lisätoimenpiteistä. On tärkeää ottaa huomioon, että tunnistettuja riskikäyttäytymisen muotoja tasapainottavat suojaavat tekijät, kuten perheen tuki ja muut pysyvyyteen liittyvät tekijät. Suojelevat tekijät tuleekin ottaa mukaan kokonaisvaltaiseen riskien arviointiin (30).